

«Bioloģija nebiologiem»: augu fizioloģija

- Augu augšana un attīstība
- Augu izturības fizioloģija
- Augu kustības

Augu un dzīvnieku organismiem raksturīgās īpašības

Spēja pārvietoties

Barošanās veids

Attīstības veids

Reģenerācijas spējas

Augu un dzīvnieku organismiem raksturīgās īpašības

+

Spēja pārvietoties

-

Barošanās veids

Attīstības veids

Reģenerācijas spējas

Augu un dzīvnieku organismiem raksturīgās īpašības

+

Spēja pārvietoties

-

heterotrofs

Barošanās veids

autotrofs

Attīstības veids

Reģenerācijas spējas

Augu un dzīvnieku organismiem raksturīgās īpašības

+

Spēja pārvietoties

-

heterotrofs

Barošanās veids

autotrofs

kanalizēta
attīstība

Attīstības veids

plastiska
attīstība

Reģenerācijas spējas

Augu un dzīvnieku organismiem raksturīgās īpašības

+

Spēja pārvietoties

-

heterotrofs

Barošanās veids

autotrofs

kanalizēta
attīstība

Attīstības veids

plastiska
attīstība

zemas

Reģenerācijas spējas

augstas

Augu principiālās īpašības

Plastiskā attīstība,
augstas reģenerācijas spējas
zema pārvietošanas spēja

Autotrofais barošanās
veids

**Šūnu
totipotence**

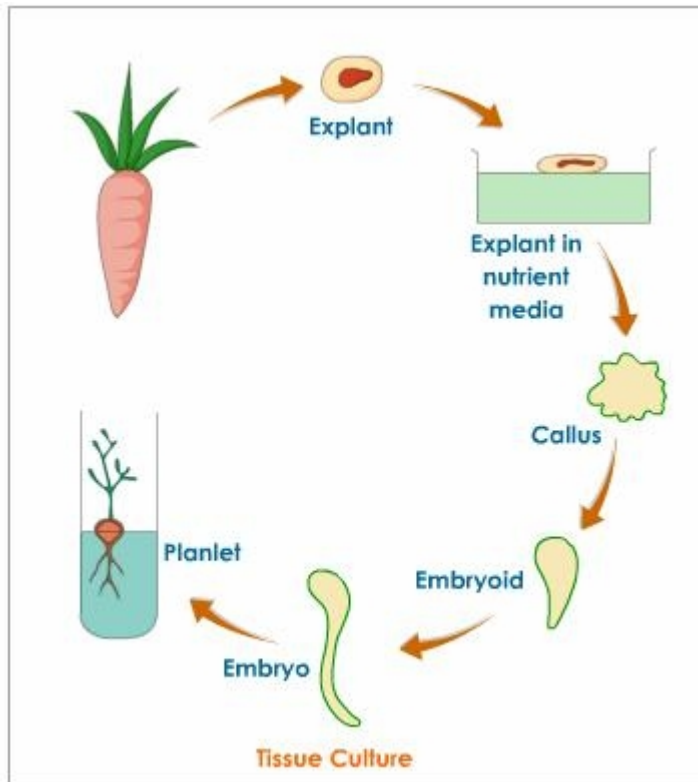
**Metamērā
uzbūve**

**Fenotipiskais
plastiskums**

Fotosintēze

Šūnu totipotence

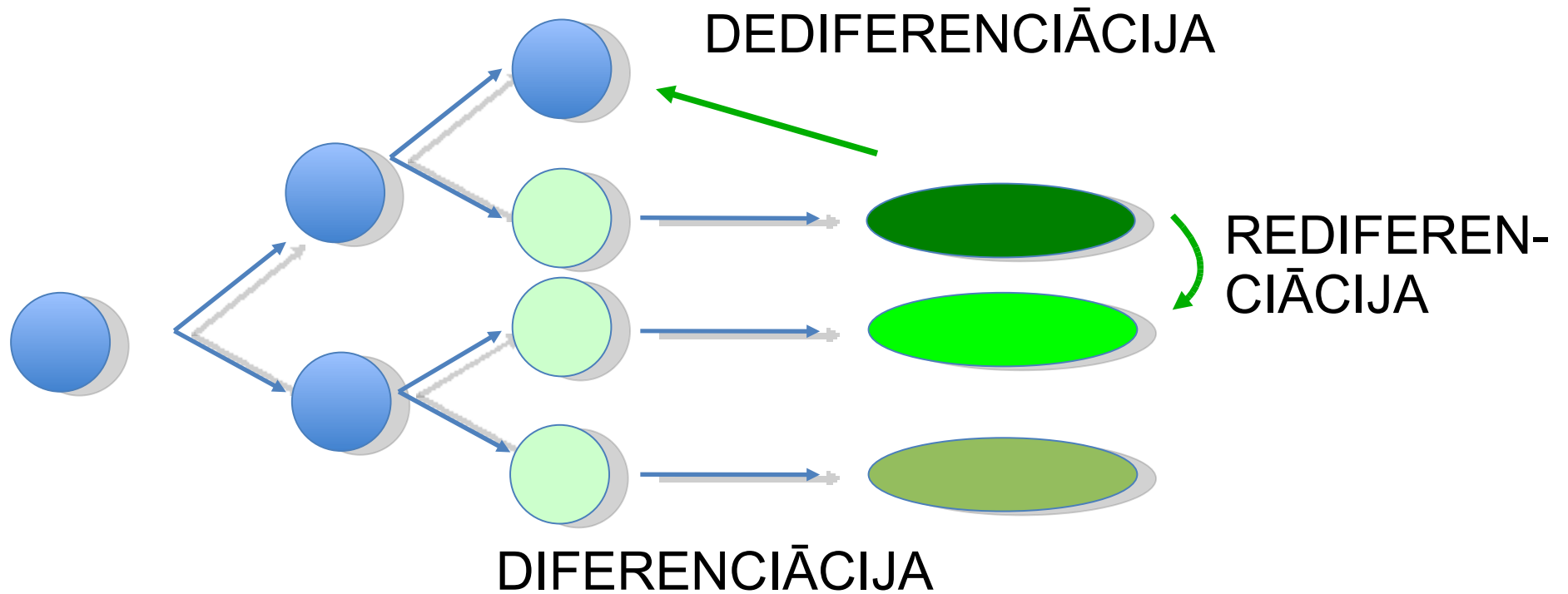
Totipotenta šūna — šūna, no kuras var reģenerēties vesels organisms vai jebkura tam raksturīga tipa šūnas vai audi

Augu organisma šūnas ir totipotentas vai pluripotentas

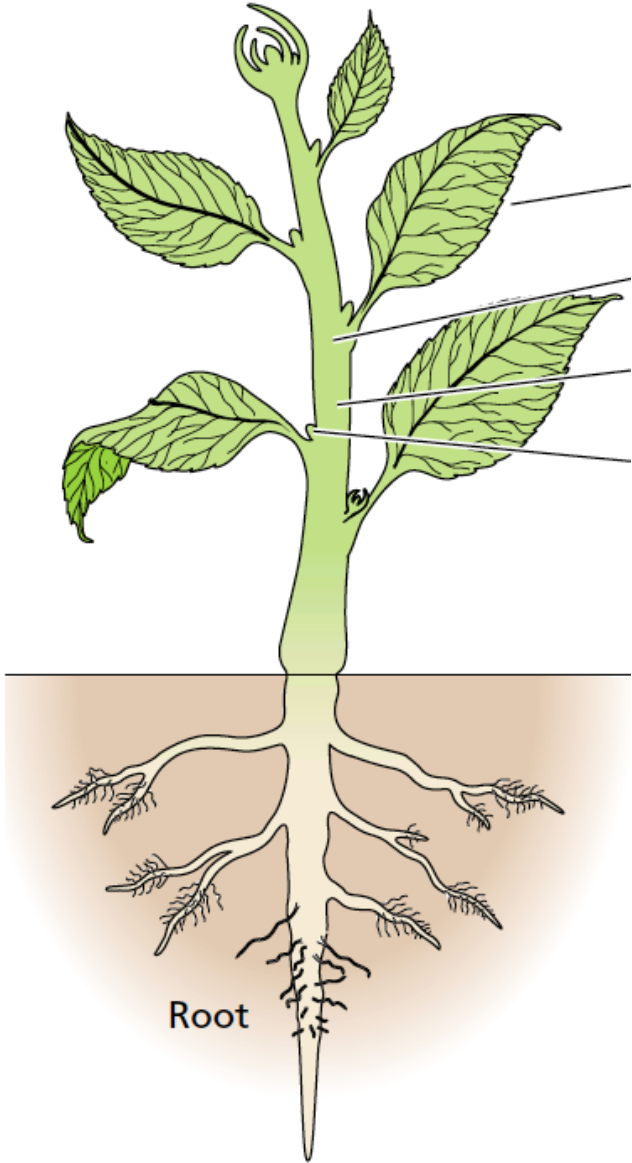
Šūnu totipotence

Nediferencētas šūnas,
spēj dalīties

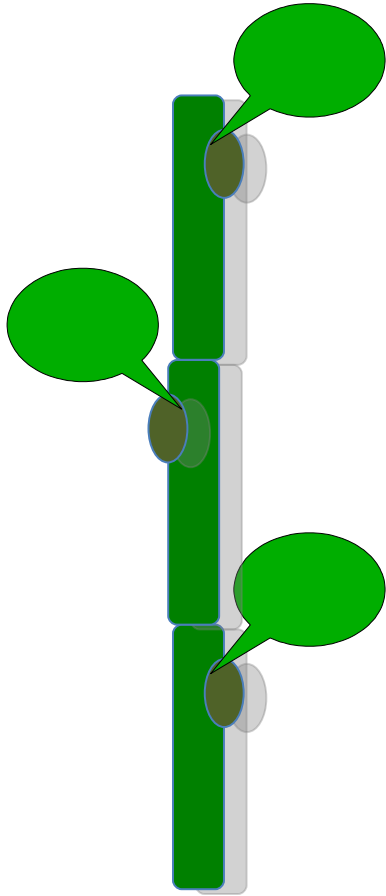
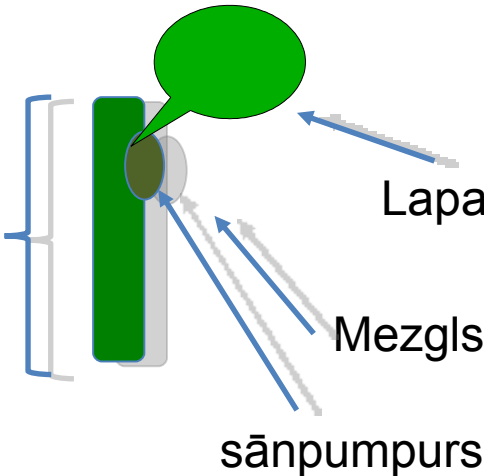
Diferencētas šūnas nedalās,
pilda noteiktas funkcijas

Metamērā uzbūve

Lapa
Mezgli
Posms
Pumpurs

Fitomērs

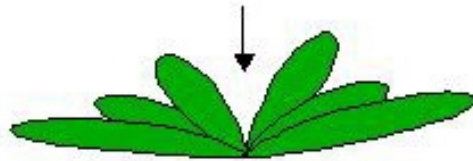
Meristēma — lokalizētie embrionālie audi;
Meristēmu darbības rezultātā veidojas fitomēri

Meristēmas

Veģetatīvās

- aktīvās (galotne)
- neaktīvās (sānpumpuru)

Dzinuma galotnes meristēma

Reproduktīvās

Klonālie augi

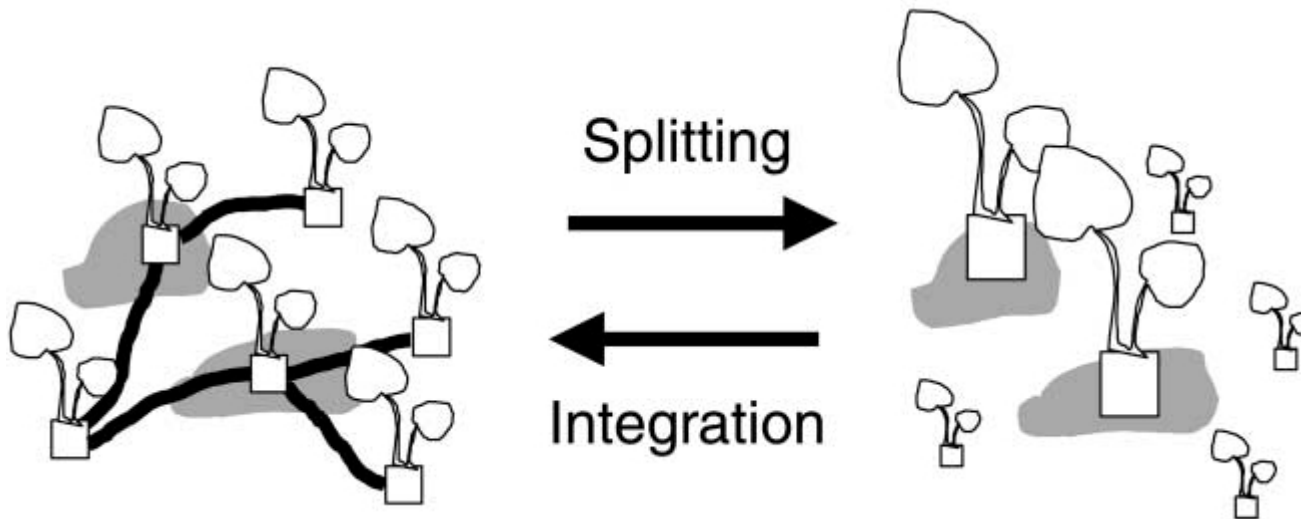
Foto: Ģ. Ieviņš

Klonālie augi

Foto: Ģ. Ieviņš

Klonālie augi

Magori et al., 2003

Klonālā integrācija ir izdevīga neviendabīgās augtenēs, kur dalīšanās ar resursiem sekmē indivīda (saistīto klonu kopas) vairošanos.

Fenotipiskais plastiskums

Fenotipiskais plastiskums
organisma spēja mainīt
fenotipu atbilstoši vides
apstākļu izmaiņām

**Leaf pigmentation as protection from
excess light, 8/26/12, Maryland
Primrose**

Morning Glory

geochembio.com

Phenotypic plasticity in dandelions

(the plants grew in close proximity
to each other in different niches)

Sunny and moist

Sunny and dry

Shady and moist

Fenotipiskais plastiskums

Alyssum gmelinii, Gmelina alise, kāpu meža malā

Foto: Ģ. Ieviņš

Fenotipiskais plastiskums

Alyssum gmelinii, Gmelina alise, baltajās kāpās

Foto: Ģ. Ieviņš

Fenotipiskais plastiskums

Alyssum gmelinii, Gmelina alise, baltajās kāpās

Foto: Ģ. Ieviņš

Fenotipiskais plastiskums

Alyssum gmelinii, Gmelina alise

Foto: Ģ. Ieviņš

Fenotipiskais plastiskums

Honckeyna peploides, biežlapainā sālsvirza

Foto: Ģ. Ieviņš

Fenotipiskais plastiskums

Honckenia peploides, biežlapainā sālsvirza

Foto: Ģ. Ieviņš

Augu pielāgošanās videi

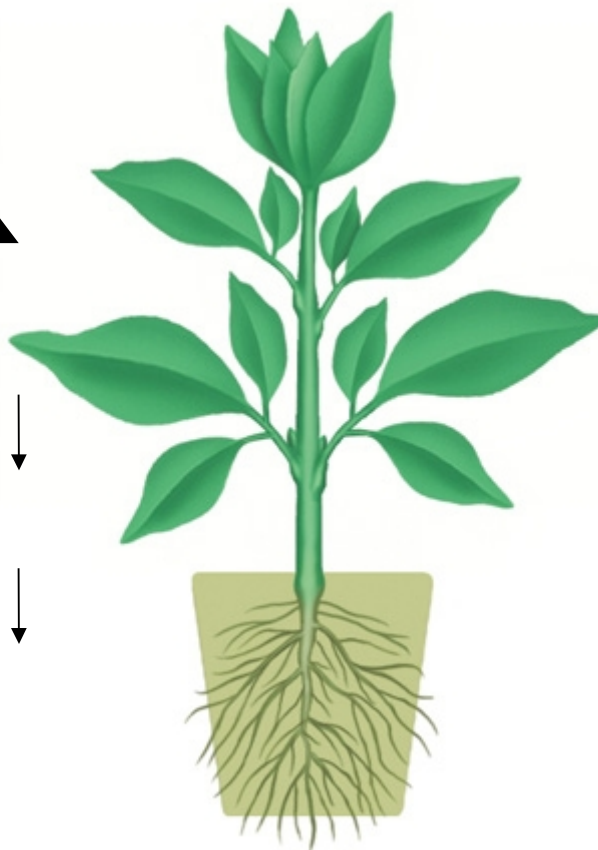
Suboptimālie
vides apstākļi
(fizikāli-ķīmiskie
faktori)

Augēdāji,
patogēni

Signāla uztveršana

Signāla atpazīšana

Atbildes reakcija

Augu pielāgošanās videi

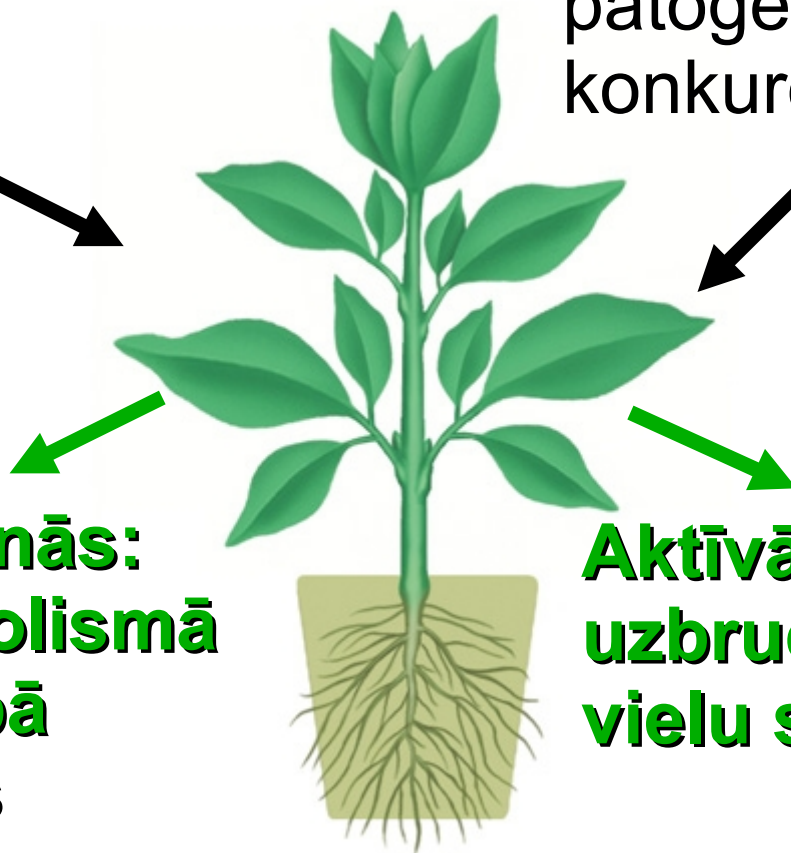
Abiotiskie stresa faktori:
suboptimālie
vides apstākļi
(fizikāli-ķīmiskie
faktori)

Biotiskie stresa faktori
augēdāji,
patogēni,
konkurence

Aktīvā pielāgošanās:

- izmaiņas metabolismā
- izmaiņas attīstībā
- aizsargreakcijas

Aktīvā pielāgošanās:
uzbrucēju ietekmējošo
vielu sintēze

Piemērs: salizturības veidošanās

Temperatūrai pazeminoties zem 0 °C nesaistītais ūdens šūnās veido ledus kristālus.

Nekontrolēta ledus kristālu veidošanās straujas t° patemināšanas rezultātā izraisa šūnu struktūru bojājumus.

Augu pielāgošanās veidi

Šūnu dehidratācija,
nesaistītā ūdens
daudzuma
samazināšanās
Dehidrīni pasargā
makromolekulas no
bojājumiem

«vadāma» ledus kristālu
veidošanās
- *antifrīza proteīnu* sintēze
(ledus veidošanās t pazemināšana
un ledus kristālu modificēšana)
- ledus kodolu veidošanās
apoplastā

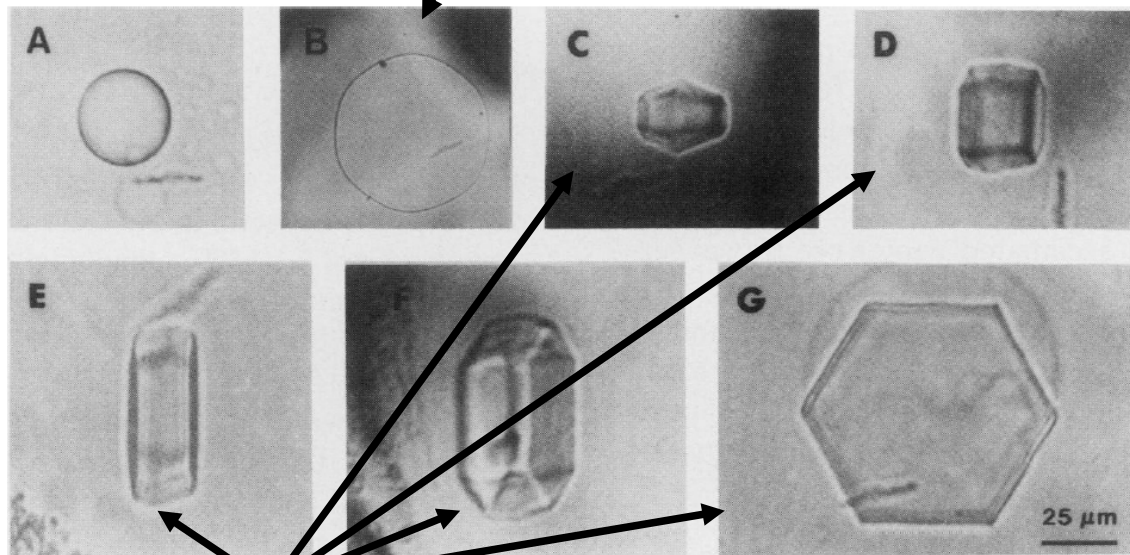

Piemērs: salizturības veidošanās

Antifrīza proteīna ietekme uz ledus kristālu veidošanos rudziem

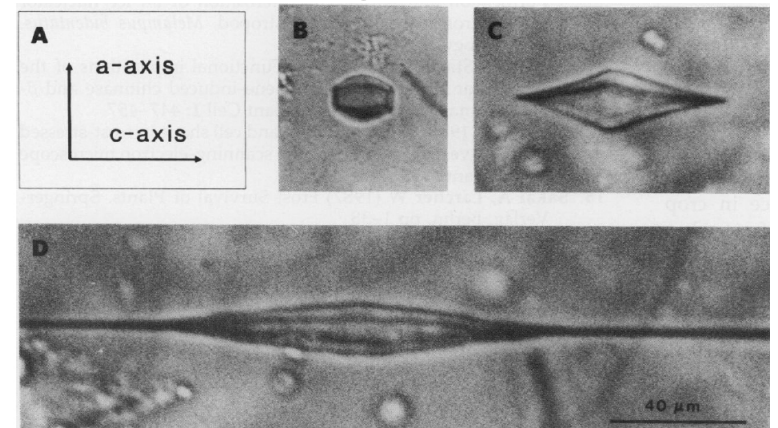
Ledus kristālu forma destilētā ūdenī

Ledus kristālu forma neaklimatizētiem augiem

Ledus kristālu forma
aklimatizētiem augiem

Ledus kristālu veidošanās
stadijas antifrīza
proteīna šķīdumā

Piemērs: aizsardzība pret kukaiņiem

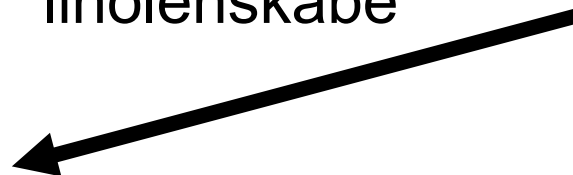

Augi spēj atpazīt specifiskus kukaiņu radītus bojājumus un aktīvi aizsargāties

Piemērs: aizsardzība pret kukaiņiem

linolēnskābe

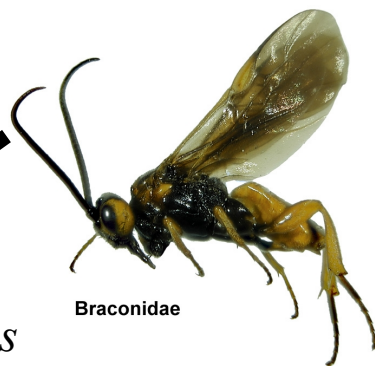
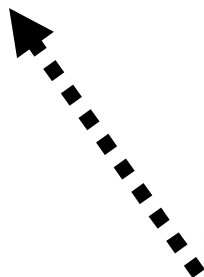
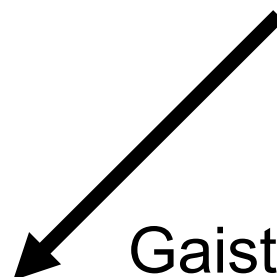
Spodoptera exigua

volicitīns

Zea mays,
kukurūza

Gaistošie savienojumi

Braconidae

Microplitis croceipes

Augu aizsardzība pret augēdājiem

Konstitutīvā aizsardzība

Morfoloģiskie pielāgojumi
(mehāniskā aizsardzība)

- šūnapvalku nostiprināšana
- kutikula
- ērkšķi, dzeloņi

Fizioloģiskie pielāgojumi
(ķīmiskā aizsardzība)

- toksiskie savienojumi
(nikotīns)
- antinutrienti
(proteīnāžu inhibitori)
- repelenti

Inducētā aizsardzība

Tieša

Netieša

Gaistošie savienojumi,
kuri pievilina
augēdāju
dabīgos
ienaidniekus

Augu kustības

Tropismi

kustības virziens ir atkarīgs no kustību izraisošā vides stimula virziena

fototropisms

geotropisms

tigmotropisms

hidrotropisms

hemotropisms

Nastijas

kustības virziens nav atkarīgs no kustību izraisošā vides stimula

niktinastija

seismonastija

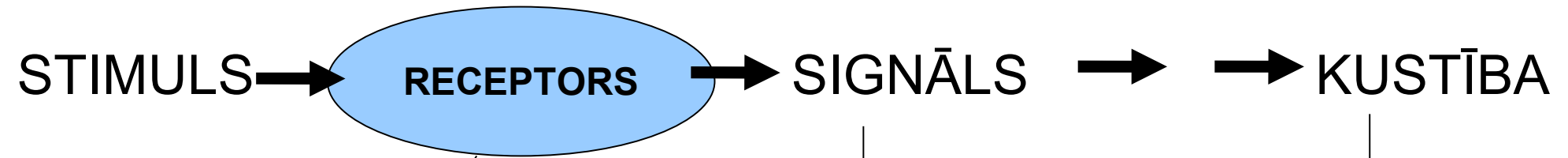
hidronastija

***

Nutācija

autonoma (no vides stimuliem neatkarīga) auga orgāna kustība. Izraisa augšana (orgāna gals apraksta elipsi)

Kustība ir reakcija uz vides stimulu

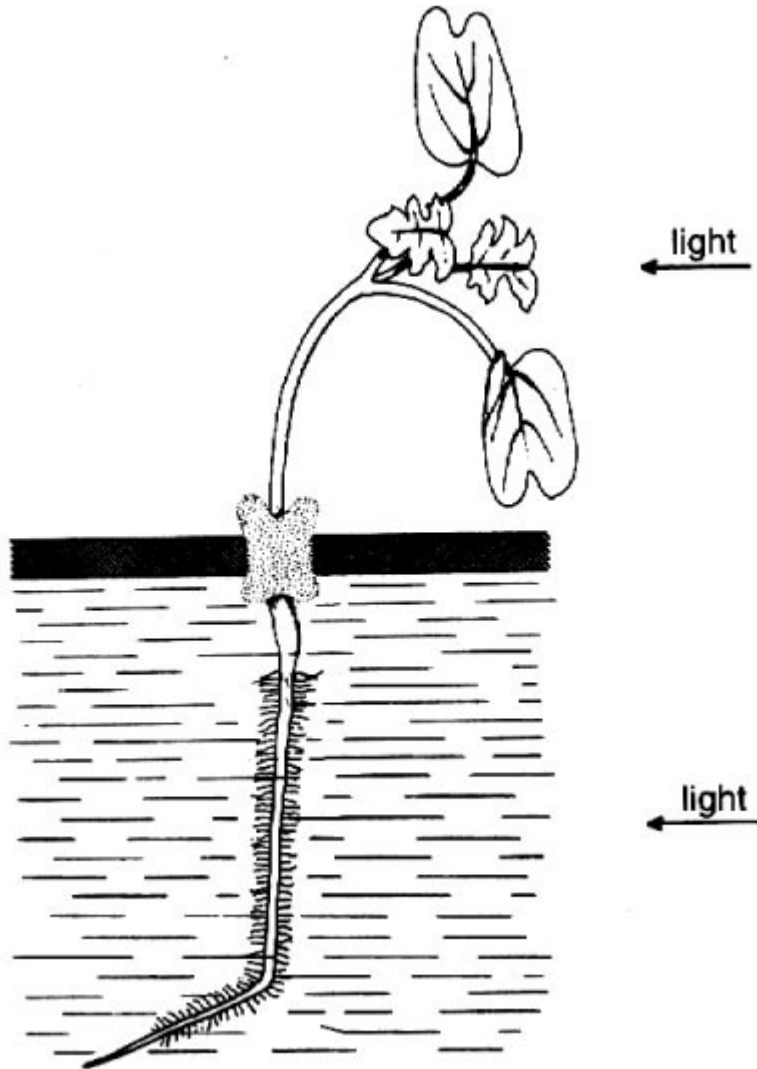

Kas un kādā veidā
uztver stimulu?
Kur ir lokalizēta uztveršana?

Kāda ir signāla
(signālu ķēdes) daba?

Kāds ir kustības
mehānisms?

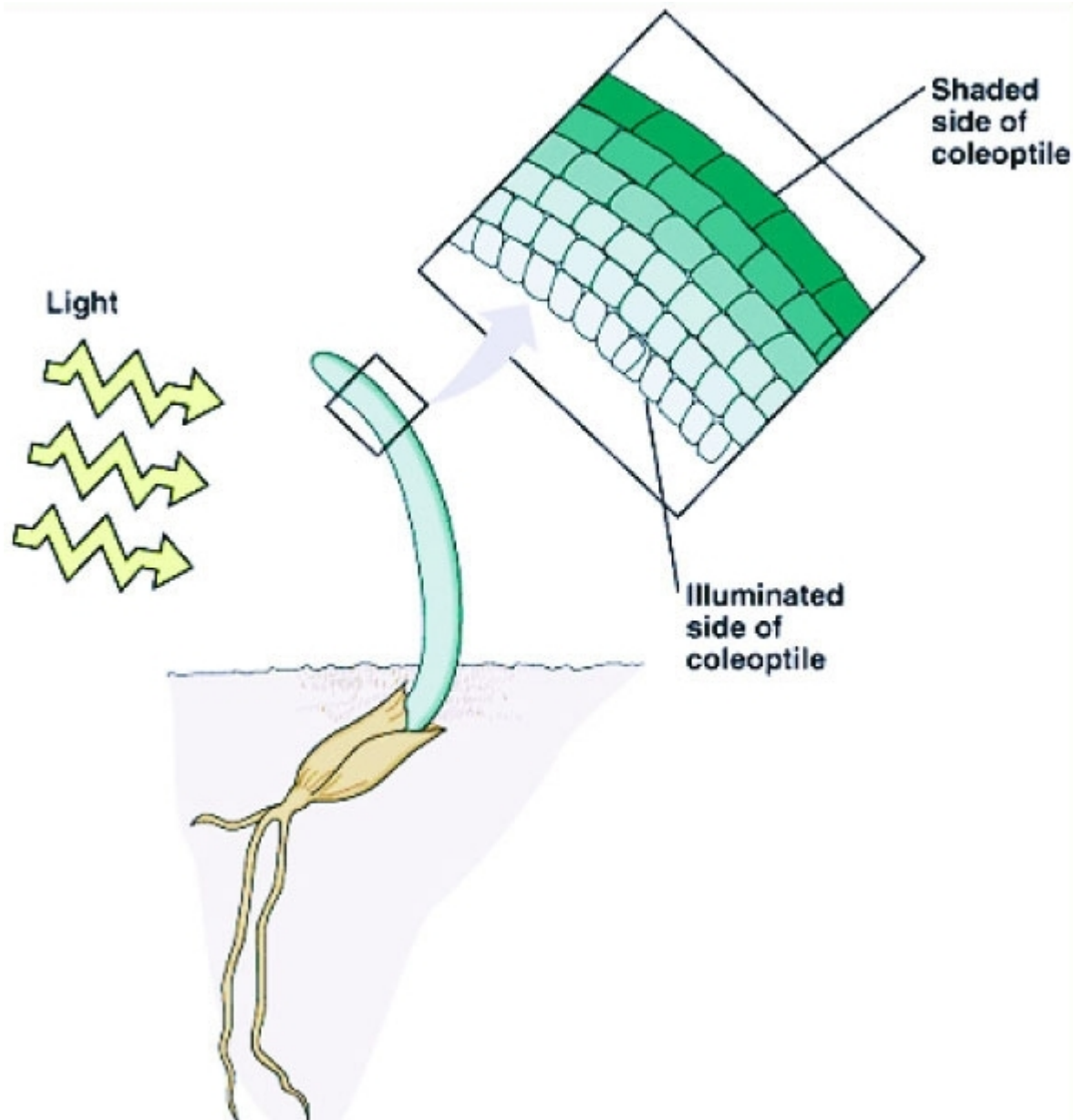
Fototropisms: augšanas reakcija uz gaismu

STUMBRS:
pozitīvais fototropisms
(augšana gaismas virzienā)

SAKNE:
parasti — negatīvais fototropisms
(augšana virzienā prom no gaismas)

Fototropisms: augšanas reakcija uz gaismu

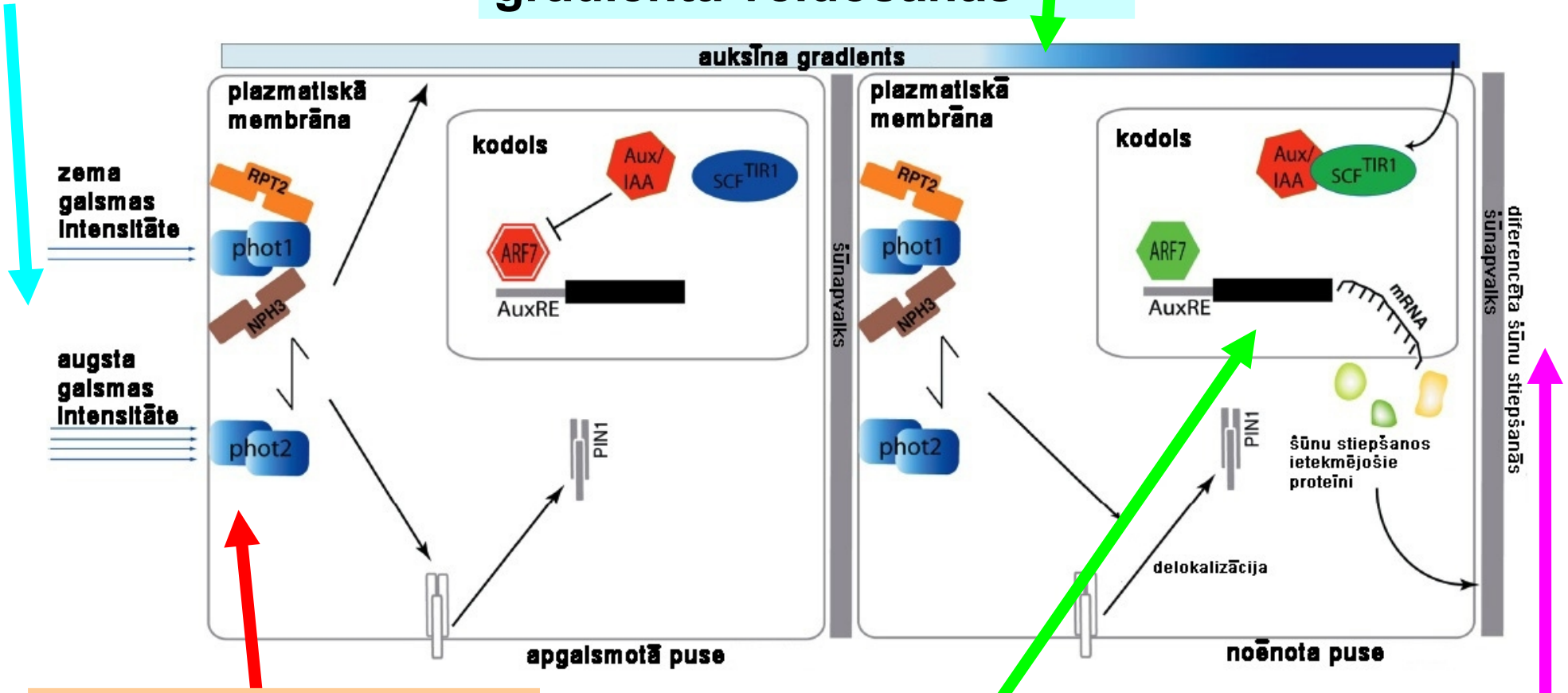

Fototropisms: augšanas reakcija uz gaismu

Signāla pārnese: auksīna gradienta veidošanās

Stimuls: gaisma

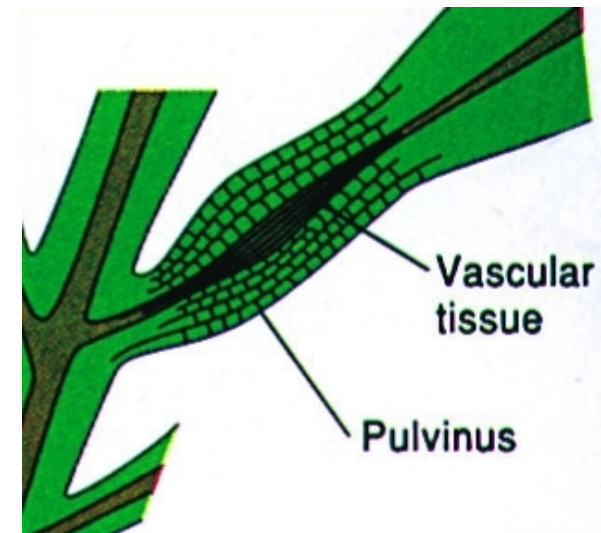
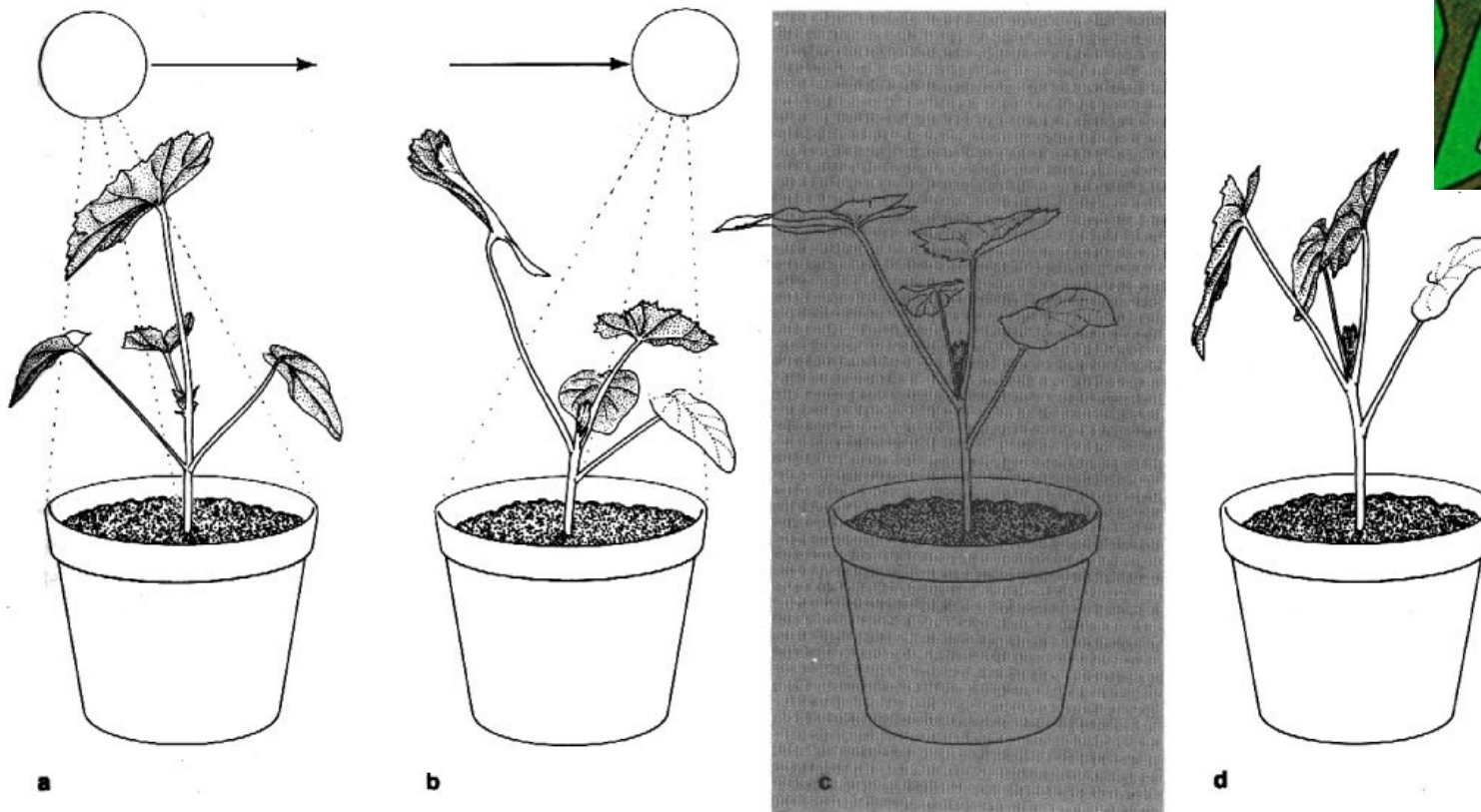
Stimula uztveršana: fotoreceptori

Signāla pārnese: specifisko gēnu ekspresija

Reakcija: noēnotā puse aug ātrāk, augs izliecas

Fototropisms: reakcija uz gaismu

Šūnu turgora izmaiņas kā kustības mehānisms

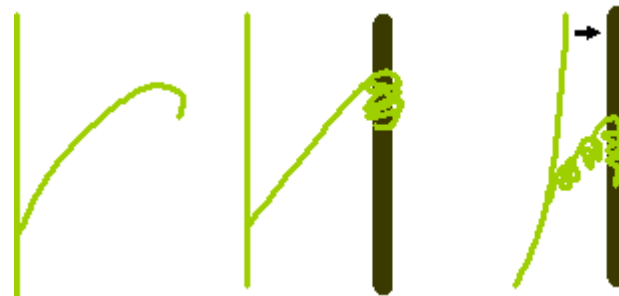

Tigmotropisms: reakcija uz pieskārienu

Augs izveido īpašas stīgas, kuras apvijas apkārt objektam, ja pieskāriens ir no apakšpuses (iekšpuses).

Reakcijas veidošanās piedalās gaistošs fizioloģiski aktīvs savienojums - jasmonāts

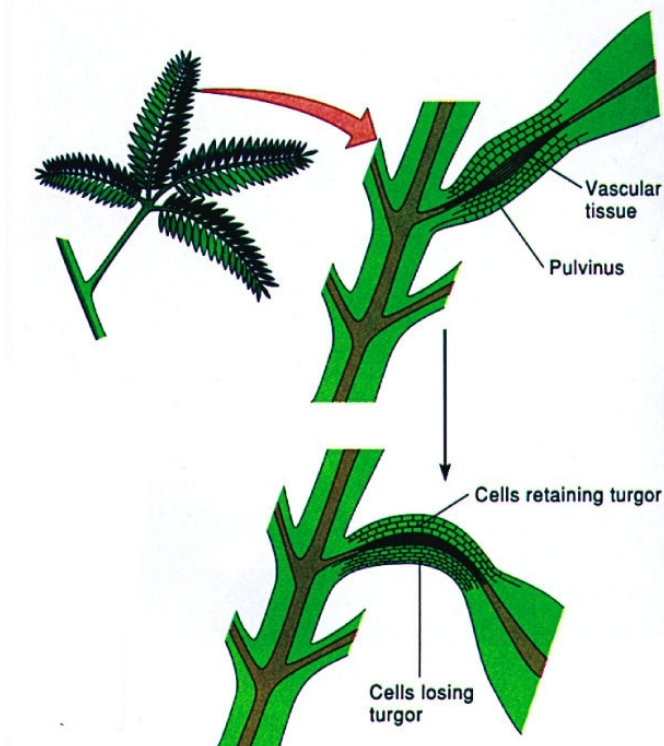
Seismonastija: reakcija uz pieskārienu

a) Unstimulated state

(b) Stimulated state

Mimosa pudica

- Stimulu uztver specializētās pieskārienjutīgās šūnas
- Rodas elektrisks signāls, kurš nonāk citās šūnās
- Mainās šo šūnu plazmatiskās membrānas jonu caurlaidība un, līdz ar to, - turgors
- Mainās šūnu izmērs un piestiprinātā orgāna telpiskā orientācija

